

KIS-859 – Gl. apogée, périgée, aphélie, périhélie, apoastre, périastre, apside

(YBAN da GE – 27 09 05)

A-zivout Gl. *apogée* ≠ *périgée*, *aphélie* ≠ *périhélie* hag *apoastre* ≠ *périastre* e sav kudennoù. Er geriadurioù e kaver *pellheolvan* ha *heolbellvan*, *pelldouarvan* ha *douarbellvan*, hag ivez *nes(-)heolvan*, *nes(-)douarvan*. Hogen roud ebet, diouzh a ouzon, eus *heolnesvan* ha *douarnesvan*. Sklaer eo Et. : *apo-* "pell diouzh" + *astre* (pe *-gée* "Douar", *-hélie* "Heol"). Da skouer : "*emañ an amgerc'hell war he apoastr*" a dalvez emañ war he amestez er poent pellañ diouzh an astr. Kompren a c'haller "lec'h pell diouzh an Douar" : *pell* + *douar* + *man* → *pelldouarvan* (1). Un doare all zo koulskoude da welout an traoù : *lec'h pell* + *diouzh an Douar* → *douarbellvan* (2). Heñvel dra evit *nes-* : *nesdouarvan* (1) pe *douarnesvan* (2). An eil kinnigadenn a zifourk war daou geal : *pellvan* ha *nesvan*.

Da heul VALLÉE en deus LE GLÉAU e DCFB dibabet an diskoulm (2) gant *pell-* da rakger (kinnig a ra *douarbellvan* ha *pellvan* a-dal da Gl. *apogée* ha *heolbellvan* ha *pellvan* a-dal da Gl. *aphélie*), met n'eo ket gant *nes-* : reiñ a ra *nes-douarvan* ha *nes-heolvan* ! Perak ket ivez *nesvan* ?

E kembraeg e kaver (e-kichen an amprestoù boutin er yezh-se) *pellafbwynt* (Sz. *apogee*), an dreistrez *pellaf* ennañ da rakger. Evit Kb. *pellfan* ne dalvez nemet "lle pell". VALLÉE pa lunias *douarbellvan*, *heolbellvan* a dremenas gant ar bonrez *pell* ; pa lunias *nes-douarvan*, *nes-heolvan* e reas gant *nes*, bonrez ivez hiziv (goude bezañ bet usrez da *hogos* e krennvrezhoneg). Notomp ivez e voe korvoet Br. *pellvan* evit kendec'heriañ Gl. *extrême* : Br. *pellvan*, *pellvanek*, *pellvanour*¹. Er Jedoniezh avat ez arverer an dreistrez : Br. *pellaoù* ha *nesaoù* (Gl. *extrêmes et moyens*), *eizhapoent* (Gl. *sommet, extremum d'une courbe*).

Degemeromp kinnigadenn VALLÉE, ac'hoel evit an deveradoù diwar *pellvan* hag unvanomp dre luniañ an deveradoù diwar *nesvan*. Empentomp ur

¹ Sl. DGYA B-3 ; GBLF § 467 ; *Emsav* 65 167, 66 188, 86 64 ; GEAK 83.

sont o kerc'hellañ en dro d'al Loar. Ne gav ket din e ve diaes kompren “*emañ an amgerc'hell en he fellvan pe en he nesvan*”. Diouzh ret e ve resisaet “*diouzh al Loar*”.

Savet ez eus bet un anvad rumm evit an daou boent pellañ ha nesañ eus amestez un astr pe un amgerc'hell : Gl. *apside*, Sz. *apsis* (l. *apsides*). Daou hent zo dirazomp evel boaz : pe amprestañ hag ober gant Br. *apsid* g. -où, pe luniañ dre adkemer ar gedrann *man* hag ur rakger o verkañ ez eo pep hini eus an daou boent an eizhapoent eus ar grommenn o terc'hennañ loc'h trovezhiek² an ergorenn o kerc'hellañ : Br. *eizhaman*. A se e rafed anv eus Br. *ahel an apsidoù*, *ahel an eizhamanoù* (Gl. *l'axe des apsides*).

A-fet reizh e stader ur mesk er geriadurioù : evit VALLÉE ez eo gourel *douarbellvan*, *heolbellvan*, *nes-douarvan*, *nes-heolvan* ; evit HEMON ez eo benel *douarbellvan* (NDBF, GIBR), gourel *pellheolvan* (NDBF), *nesdouarvan* (GIBR) ha *nesheolvan* (NDBF, GIBR). Notomp termenoù all dre *-man*, benel : *estrenvan*, *peurvan*, *tremenvan*, h.a., gourel : *gouelvan*, *keinvan*, *paouezvan*, h.a.³

En alamaneg e kaver ivez *Erdferne* (*Apogäum*), *Erdnähe* (*Perigäum*), *Sonnennähe* (*Perihel*), *Sonnenferne* (*Aphel*). Souezhus eo ivez pezh a lenner war <http://news.astronomie.info/ai.php/200307005> :

“*Sonne heute in Erdferne*

“*aba. Wegen der elliptischen Bahn ist die Sonne nicht immer gleich weit weg. Das Sommerhalbjahr dauert deshalb 8 Tage laenger als der Winter. (Swiss Astro SMS, 04.07.2003).*”

War ul load all avat (<http://www.claus-schieber.de/astro/def/e/erd.htm>) :

“*Erdnähe und Erdferne*

“*Beide Begriffe beziehen sich immer auf die Distanz zwischen der Erde und einem anderen Himmelskörper.*

“*Erdferne*

² Ned eo ket an holl eroladoù amestezioù elipsennek. E degouezh un amestez ellipsennek ez eo al loc'h trovezhiek, mui pe vui (da skouer nesvan an Douar en dro d'an Heol a fiñv a-hed an amzer dre berzh krommadur an egor en-dro d'an tolzoù). Eroladoù all zo digor : hiperbolenn, parabolenn.

³ Dav eo derc'hel kont eus lies orin *-man*, kudenn gemplezh ha martezeek, sl. RC 15 223 ; GMB 483, 529 ; La-08 191-192 (a-zivout *peulvan* g., *keinvan* g. pergen). Sl. ivez Kb. *-fan*, *-fan(n)*, GPC 1266.

“Maximale Distanz Erde - Objekt

“Im Falle der Planeten ist dies zumeist nahe dem Zeitpunkt der Konjunktion.

“Erdnähe

“Minimale Distanz Erde - Objekt

“Bei Planeten ist der Zeitpunkt der Erdnähe auch immer nach dem Zeitpunkt der Opposition.”

Ar peurliesañ e komzer eus daou boent amestez an Douar e-keñver o fellder diouzh an Heol. War a hañval — en alamaneg da nebeutañ — e c’haller eilpennañ an diarsell : *“Sonne in Erdferne”*, petra bennak ma ’z eo an Douar a gerc’hell en dro d’an Heol. Gortoz a rafed : *“Erde in Sonnenferne”*. A-benn ar fin ez eo pell an Douar diouzh an Heol, hag a-geveskemm.

Menegiñ a ran an draig-se, rak a-feur ma skriven an notenn, gant *heolbellvan*, *pellheolvan* ha gerioù evel-se, ne ouien ket mui hag e oa anv eus pellder un astr diouzh an Heol pe eus pellder an Heol diouzh un astr. En alamaneg ne ra kudenn ebet.

E dibenn dezrann e kinnigan an termenou-mañ :

Galleg	Brezhoneg
<i>apogée</i>	<i>douarbellvan</i>
<i>périgée</i>	<i>douarnesvan</i>
<i>aphélie</i>	<i>heolbellvan</i>
<i>périhélie</i>	<i>heolnesvan</i>
<i>apoastre</i>	<i>astrbellvan</i>
<i>périastre</i>	<i>astrnesvan</i>
<i>apside</i>	<i>eizhaman, apsid</i>

(GE da YBAN – 28 09 05)

A-du ganit : *nesvan*, *pellvan* zo kraoñelloù n'o deus ket da vezañ skejet ; *douar-*, *heol-*, *astr-*, h.a. o deus da zont evel rakrann.

A-du ivez evit na gemmañ *-man* goude un dreistrez da rakrann, evel m'hon eus graet c'hoazh : *eizhapoent, leiapad* (Gl. *chronaxie*)⁴.

Kudenn ar reizh. En termenoù brezhonek kent ez eo *-van* a-wechoù benel, a-wechoù gourel. Dav eo emglevout evit an termenoù nevez. Notomp ez eo ivez Kb. *man* roet “*b.g.*” gant GPC. Gourel e vez an deveradoù hon eus bet tro da ginnig c'hoazh, sk. : *kelvan*⁵. A-du e ven evit dibab ar gourel hiviziken, na pa ve en abeg d'ar c'hemmadurioù !

⁴ GEVE.ms.

⁵ Sl. La-13 164 ; GEME 113.